



Tekst en foto's: Machteld Klees

In het vroege voorjaar zijn mossen op z'n mooist, met vele schakeringen groen. Van dichtbij zie je niet alleen een groen tapijt maar vooral kleine kunstwerken.

Mossen verschillen sterk van andere planten. Het meest bijzondere zit aan de binnenkant. Andere planten hebben inwendig vaten lopen, buisjes eigenlijk, waardoor het transport van voedingsstoffen en water plaatsvindt. Vandaar dat ze aangeduid worden als vaatplanten. Mossen hebben geen vaten maar het vocht wordt van cel naar cel doorgegeven. Dat is een veel minder efficiënte transportmethode en verklaart de in het oog springende verschillen. In tegenstelling tot vaatplanten, 'hogere planten', gaan mossen, 'lagere planten', nooit ver de hoogte in, tien cm is al heel wat om het vocht van cel naar cel omhoog te transporteren. Dan de groeiplek en groeitijd. Om zo zuinig mogelijk met vocht om te gaan groeien

mossen bij voorkeur op plaatsen met een hoge luchtvochtigheid en in de schaduw. De winter, vooral een regenachtige, is het perfecte groeiseizoen. De wortels zijn amper ontwikkeld en dienen alleen om zich vast te houden. Het regenwater wordt direct door de blaadjes opgenomen. Mossen reageren heel snel op vocht. Zodra de omgeving te droog wordt verschrompelen ze, een klein regenbuitje is voldoende om ze als bij toverslag, weer tot leven te wekken.

Omstandigheden uitbuiten

Mossen zijn meesters in het benutten van alle geschikte groeiplaatsen. De ene soort groeit vrijwel overal, de ander is heel kieskeurig. De zuurgraad, vochtigheid, voeding-

stoffen, luchtkwaliteit tellen allemaal mee. Bomen waarvan de schors neutraal is zoals wilgen, fruitbomen en iepen zijn rijk aan mossen. Op zure boomschors zoals bij beuk of Amerikaanse eik komen weinig mossen voor. Ook de windrichting en de hellingshoek tellen mee. Een schuin groeiende of omgevallen boom blijft langer vochtig dan een kaarsrechte boom. Al zulke kleine verschillen in het microklimaat weten mossen uit te buiten.

Subtiele verschillen

Mossen hebben de naam een 'moeilijke' groep te zijn, ze zijn klein, een loep is onmisbaar. De blaadjes van een mos zijn maar één cel dik, daarvoor is de vorm ervan goed te zien onder een binoculair of microscoop. Allerlei kleine kenmerken zoals de celvorm, minuscule nerven en bladrandjes tellen mee bij het op naam brengen. Gelukkig zijn er ook heel wat mossen die makkelijk te herkennen zijn.

Voor sommige tuinliefhebbers bestaat er maar een mos, het mos dat vooral in de winter graag het gazon verovert. Juist in gazons die 's winters in de schaduw liggen, bijvoorbeeld doordat de zon dan te laag staat om over het dak of de bomen heen te komen, ontstaan vaak open plekken in de grasmat. Daar zijn de voorwaarden gunstig voor haakmos, herkenbaar aan de lichte, geelgroene kleur. Van dichtbij is goed te zien hoe alle blaadjes sterk naar beneden gekromd zijn, als kleine haakjes.

Op daken en op muren groeien verschillende mossen. Zelfs op zonnige muren weet muisjesmos zich te handhaven. Deze aaibare, grijze bolletjes danken hun naam aan de glasharen die het mos niet alleen een zilvergrijze glans geeft maar ook het zonlicht reflecteren en zo uitdroging tegengaan. Op Stapelmuren in de schaduw kunnen al betrekkelijk snel met een mooi laagje dikkopmos begroeid raken. De uiteinden van de takjes hebben karakteristieke, wittige puntjes. Dikkopmos is een weinig kieskeurige soort die zelfs betonblokken aan het oog kan onttrekken.

Sporenkapsels

Mossen hebben een ingewikkel-



Soorten en maten op dood hout

de levenscyclus. Uit de sporen kan een voorkiem (protonema) groeien, hiervoor moet de omgeving voldoende vochtig zijn. Uit de voorkiem kan een mosplantje (gametofyt) groeien. Op dat mosplantje gaat vervolgens een sporenkapsel groeien. Uit het sporenkapsel komen de sporen.

Vooral in het vroege voorjaar zijn de sporenkapsels te vinden. Zolang de sporen nog niet rijp zijn is het afgesloten met een dekseltje. Pas als dit loslaat kunnen de sporen uit het sporenkapsel. Rondom de opening zitten kleine tandjes, die bij droog weer opengaan om de sporen eruit te laten. Met een goede loep zijn die tandjes te zien.

Naast geslachtelijke voortplanting hebben veel mossen ook broedknopjes of -korrels waaruit vegetatief nieuw mos kan groeien. Bij het mos 'breekblaadje' kunnen kleine stukjes blad voor nieuwe planten zorgen.

Mostuinen

Japanse tuinen blinken uit in symbolische vormgeving. Sober ingericht met een enkel boompje, stenen en water wordt een landschappelijke illusie gewekt. Mos fungeert dan als levend tapijt. In Nederland zijn ook wel liefhebbers met een mostuin te vinden. Het vraagt een precair evenwicht tussen soorten, substraten, vochtigheid, ligging. Een echte uitdaging dus. In een natuurlijke tuin is mos ook goed op z'n plaats. Zeker in wat vochtiger, schaduwrijke tuinen met veel verschillende substraten kan zich een mooie begroeiing ontwikkelen. Als de omstandigheden goed zijn, zullen de mossen vanzelf volgen, dat kan even duren.

De redactie is benieuwd naar lezers met mosrijke tuinen. Reacties naar m.klees@bureau-zonneklaar.nl.

Meer informatie: www.blwg.nl



Haakmos, veel te vinden in gazons



Harig polletje muisjesmos